

Kenniscentrum
Psychologie en Economisch Gedrag

Jaarverslag 2023

Openingswoord

Directeur Wilco van Dijk

Het vierde jaar van het Kenniscentrum stond in het teken van bloei. Na een periode van groei zijn we nu jongvolwassen geworden en vinden we steeds beter onze plek in het levendige landschap van het publieke en sociaal domein. Steeds meer partijen weten ons te vinden. We hebben dit jaar intensief samengewerkt met organisaties zoals de Belastingdienst, de Dienst Toeslagen, DUO, Wijzer in geldzaken, en de ministeries van SZW, EZK en OCW, en er staan nog veelbelovende samenwerkingen op stapel. We hebben onze kennis breed verspreid via talloze presentaties, trainingen en media-optredens. Niet alleen hebben we kennis gedeeld, we hebben ook de deur van ons Kenniscentrum wijd opengezet voor iedereen die langs wilde komen. Of het nu was voor de lunch, een kop koffie, het uitwisselen van ideeën, of gewoon om bij te praten; onze uitnodiging 'onze deur staat altijd open' hebben we dit jaar met trots waargemaakt.

Bij jongvolwassenheid hoort ook het ontdekken van nieuwe dingen. Dit jaar zijn we bijvoorbeeld de straat op gegaan om te verkennen wat maatschappelijke uitsluiting betekent voor mensen. We hebben ons verdiept in het toeslagenstelsel en hebben de "doenlijkheid" van het nieuwe stelselontwerp financiering kinderopvang getest. En we hebben onderzocht wat het effect is van het belonen, bestraffen en bedanken van belastingbetalers. Daarnaast hebben we onszelf onder de loep genomen met een onderzoek naar het reisgedrag van medewerkers van Universiteit Leiden.

In het komende jaar gaan we door met projecten rondom financiële stress en maatschappelijke uitsluiting. En we zetten onze samenwerking voort met onze vele maatschappelijk relevante partners. Volgend jaar beperkt het Kenniscentrum zich niet tot onze landsgrenzen; we gaan internationaal met projecten in Indonesië en Curaçao. We hopen hiermee verder bij te dragen aan een betere maatschappij, niet alleen in Nederland, maar ook daarbuiten.

Wil je met ons van gedachten wisselen of heb je behoefte aan meer informatie? Neem gerust contact met ons op. Of bekijk onze website en meld je aan voor een van de evenementen die we organiseren. De deur van ons Kenniscentrum staat altijd open. Kom je een keer langs?

Ons Kenniscentrum is opgericht op 1 januari 2020 en mede mogelijk gemaakt door een genereuze donatie van Stichting Utopa. We zijn onderdeel van de Universiteit Leiden, en hebben onze werkruimte in het Utopa-Weeshuis aan de Hooglandse Kerkgracht in Leiden.

Onderzoek

Onderzoek doen is een van onze kernactiviteiten. We doen dit zowel op eigen initiatief als in samenwerking met andere partijen. In deze projecten gaat het om onderzoek dat direct maatschappelijk relevant is en waarbij een brug wordt geslagen tussen de wetenschap en praktijk. Binnen het Kenniscentrum werken ook verschillende onderzoekers aan hun academisch promotietraject. Hieronder geven we een selectie van de onderzoeken die we het afgelopen jaar hebben uitgevoerd.

Onderzoek op eigen initiatief

Nationale Monitor Geldzorgen

De Nationale Monitor Geldzorgen is een gezamenlijk initiatief van het Kenniscentrum en Wijzer in geldzaken. De monitor onderzoekt hoe het financieel gaat met Nederlanders. Elke drie maanden meten we geldzorgen (bijvoorbeeld over energiekosten en huishoudelijke uitgaven), financiële weerbaarheid en financiële stress in een representatieve steekproef van minimaal 1500 Nederlanders. Door elke drie maanden een meting te doen, krijgen we zicht op schommelingen in de tijd. In 2023 zagen we bijvoorbeeld een daling in verschillende geldzorgen tot september 2023, waarna vooral zorgen over de energierekening, de zorgkosten en vervoerskosten weer een lichte stijging vertonen. Daarnaast zagen we in verdiepende analyses dat financiële stress samenhangt met een lager mentaal welzijn, lager zelfvertrouwen en minder sociale steun. Voor meer informatie over de monitor zie onze website: <https://www.wijzeringeldzaken.nl/Nationale-Monitor-Geldzorgen/>. In 2024 zal een rapport worden gedeeld over de eerste anderhalf jaar van de monitor.

Verdiepend onderzoek Nationale Monitor Geldzorgen

Naar aanleiding van een opvallend resultaat uit de Nationale Monitor Geldzorgen doen we één keer per jaar een verdiepend onderzoek. In 2023 ging dit over het vragen om hulp bij geldzorgen. De resultaten van de monitor laten zien dat relatief weinig Nederlanders aangeven hulp te vragen als ze er zelf niet uitkomen met hun geldzaken: circa één op de drie Nederlanders (36%) zegt dan aan de bel te zullen trekken. Dit was voor ons aanleiding om ons verdiepend onderzoek te richten op hulp vragen bij geldzorgen. We vroegen ruim 1700 Nederlanders binnen verschillende leeftijdsgroepen (18-34, 35-54 en 55+) naar voorkeuren voor hulp bij geldzorgen. Bij wie zouden ze het liefst hulp vragen (bijvoorbeeld vrienden, familie of eerder een professional) en wat voor type hulp zou het beste bij hen aansluiten (bijvoorbeeld online of liever persoonlijk)? Een centrale vraag is daarbij of ervaren stigma en schaamte mogelijke barrières kunnen zijn voor het zoeken van hulp. In 2023 zijn we gestart met de analyses en in 2024 zullen we de resultaten van dit onderzoek delen.

Financiële stress in Nederland – Longitudinale dataset

Tussen 2018 en 2022 hebben we financiële stress gevolgd in een grote groep Nederlanders. Op basis van deze dataset hebben we in 2023 een artikel afgerond over het verband tussen financiële stress en gevoelens van maatschappelijke uitsluiting. Dit artikel is ingediend bij een wetenschappelijk tijdschrift en geëvalueerd door vakgenoten. We hopen het artikel in 2024 te kunnen delen. De dataset was voor ons ook aanleiding om nog eens verder te kijken naar de impact van de Covid-pandemie op financiële stress. Eerder richtten we ons al op de rol van financiële stress in schommelingen in mentaal welzijn (zie [Simonse et al., 2023](#)). Nu hebben we gewerkt aan een model dat toetst of sociale relaties en optimisme een mogelijke buffer kunnen zijn voor ervaren stress. In 2024 zullen we meer inzicht hebben in deze verbanden.

Financiële stress internationaal – 51 landen dataset

Dit jaar zijn we ook verdergegaan met analyses van de dataset over financiële stress in 51 landen. We werkten aan een wetenschappelijk artikel over de statistische betrouwbaarheid van de schaal die financiële stress meet (de PIFS; zie [Van Dijk et al., 2022](#)). Daarnaast voerden we verschillende analyses uit gericht op de impact van financiële stress. Resultaten toonden bijvoorbeeld aan dat financiële stress positief samenhangt met gevoelens van maatschappelijke uitsluiting. We vinden dit effect dus niet alleen in Nederland, maar ook internationaal. We kijken ook of dit verband sterker is in individualistische (vs. collectivistische) landen.

Maatschappelijke uitsluiting

Naar aanleiding van onder meer ons eigen onderzoek naar het verband tussen financiële stress en maatschappelijke uitsluiting, wilden we maatschappelijke uitsluiting graag beter begrijpen. We zijn daarom in 2023 gestart met een kwalitatief onderzoek en gingen in gesprek met mensen in Leiden. We vroegen ze naar oorzaken van maatschappelijke uitsluiting, en gevolgen voor gedachten, gevoelens en gedrag. In totaal hebben we circa 60 mensen gesproken die zich weleens uitgesloten hebben gevoeld van de maatschappij. We zijn nu de gesprekken aan het coderen en analyseren en zullen in 2024 de resultaten delen. Op basis van verworven inzichten gaan we een vervolgstudie opzetten, waarmee we onze inzichten kunnen toetsen bij een grotere groep Nederlanders.

Onderzoek van onze promovendi

In 2023 werkten er zeven promovendi bij het Kenniscentrum. In de meeste gevallen combineren deze onderzoekers hun promotietraject met een baan buiten de universiteit.

Carlijn Prins

Carlijn werkt als econoom bij RaboResearch, de onderzoeksafdeling van Rabobank. Naast haar werk doet ze promotieonderzoek naar het spaargedrag van individuen. Het afgelopen jaar heeft zij met nieuw

enquête-onderzoek aangetoond dat mensen zichzelf gemiddeld genomen als spaarder overschatten ten opzichte van anderen. Dit effect is robuust, ook als we naar specifiek spaargedrag vragen. Deze zelfoverschatting lijkt samen te hangen met hoe belangrijk mensen sparen vinden. Verder kijkt zij in een veldstudie of dit soort ‘vertekende overtuigingen’ ook optreden bij eigen spaargedrag in het verleden en bij toekomstig spaargedrag. Ofwel, zijn herinneringen en verwachtingen over spaargedrag ook te optimistisch?

Denise Groeneveld

Denise werkt als docent bij de Open Universiteit. Haar promotietraject gaat over het motiveren van milieuvriendelijk gedrag van individuen. Een belangrijk thema, omdat mensen die zich milieuvriendelijk gedragen minder negatieve impact hebben op het milieu. Haar onderzoek richt zich specifiek op de vraag hoe de ‘duurzame identiteit’ van mensen geactiveerd kan worden en of dit ervoor zorgt dat mensen zich vervolgens ook milieuvriendelijker willen gedragen. In 2023 heeft Denise onderzoek gedaan naar theorieën die de basis vormen voor het ontwerp van gedragsinterventies voor het activeren van duurzame identiteit. Tevens heeft zij een vragenlijst opgesteld die de eerste empirische studie vormt voor haar eerste artikel.

Ester Iking

Ester werkt als communicatieadviseur bij pensioenfonds ABP. De hoofdvraag van haar promotieonderzoek is waarom Nederlanders zich liever niet met pensioen willen bezighouden. Maar vooral ook hoe we kunnen stimuleren dat ze dat wel gaan doen, of eerder dan nu gewoonlijk het geval is. Het onderwerp is een actueel vraagstuk binnen de pensioensector. Het afgelopen jaar heeft Ester een aantal interventies ontworpen die via veldstudies in de praktijk getest zullen worden.

Gerrit-Jan Lanting

Gerrit-Jan werkt als docent en onderzoeker bij de Hogeschool Utrecht. Zijn promotietraject gaat over het bevorderen van het financieel welzijn van studenten. Een actueel thema, omdat uit onderzoek blijkt dat veel studenten financiële stress ervaren en daarvan negatieve gevolgen ondervinden. Zijn onderzoek richt zich onder andere op het omgaan met en terugbetalen van studieschulden. Door middel van empirisch onderzoek en het ontwikkelen en testen van gedragsinterventies wil Gerrit-Jan gezond financieel gedrag van studenten, en daarmee hun financieel welzijn, bevorderen. In 2023 heeft Gerrit-Jan een studie naar de relatie tussen financiële stress en studieprestaties bijna afgerond. Daarnaast heeft hij onderzoek gedaan naar de relatie tussen de manier waarop studenten tegen hun studieschuld aankijken en de eventuele financiële dreiging die zij daarbij ervaren. Dit onderzoek is onderdeel van een studie naar de manier waarop studenten tegen hun studieschuld aankijken en hier vervolgens mee omgaan.

Leon Hilbert

Het promotietraject van Leon is gefinancierd door de sectie Sociale, Economische en Organisatiepsychologie, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Wijzer in geldzaken en het Nibud. In zijn onderzoek staat de relatie tussen het ervaren van financiële schaarste en economische beslissingen centraal. In 2023 heeft Leon het laatste empirische hoofdstuk geschreven en zijn proefschrift ingediend. Dit hoofdstuk onderzocht of financiële schaarste samenhangt met een lagere ervaren controle over het eigen leven en of dit verband verschilt per maatschappij. Om dit te onderzoeken nam hij een vragenlijst af bij mensen uit in 51 verschillende landen verspreid over de hele wereld. De resultaten lieten zien dat als mensen meer financiële schaarste ervaren, ze minder controle voelen over hun leven. Er was echter grote variatie tussen landen in dit verband. Uit de resultaten bleek dat in landen met collectivistische en traditionele waarden zoals hechte familiebanden en religie de samenhang tussen financiële schaarste en gebrek aan controle kleiner was. In landen met sterke formele instituties en meer sociale voorzieningen was dit niet te zien. Leons proefschrift is eind 2023 goedgekeurd en hij zal hierop in 2024 promoveren. Inmiddels is Leon met een nieuwe baan begonnen als Universitair Docent aan de Universiteit van Amsterdam. Gelukkig blijft hij ook in de toekomst als wetenschappelijk expert met het Kenniscentrum verbonden.

Olaf Simonse

Olaf werkt als onderzoeker en adviseur bij het Kenniscentrum. Zijn promotieonderzoek gaat over financiële stress en het niet-gebruik van voorzieningen. Dat zijn belangrijke thema's, want het wel of niet gebruikmaken van voorzieningen kan voor een huishouden het verschil betekenen tussen financiële rust en financiële stress. In 2023 is een van zijn onderzoeken, naar de psychologische drempels voor het gebruik van zorgtoeslag en kindgebonden budget, in een internationaal wetenschappelijk tijdschrift gepubliceerd. Daarnaast heeft Olaf met een aantal collega's het afgelopen jaar drie onderzoeken afgerond: een systematisch literatuuronderzoek naar niet-gebruik van toeslagen, een experimenteel onderzoek naar het effect van terugvorderingen op niet-gebruik en een kwantitatief onderzoek naar de economische voorspellers van financiële stress.

Zafira Rahmania Nur Shabrina

Zafira werkt als promovendus bij de sectie Sociale, Economische en Organisatiepsychologie van de Universiteit Leiden. In haar promotietraject onderzoekt zij het spaargedrag voor pensioenen van mensen in Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Indonesië. In 2023 heeft Zafira twee onderzoeken afgerond die gericht zijn op het begrijpen van de psychologische factoren bij financiële planning voor pensionering bij financieel kwetsbare groepen. Uit het eerste onderzoek, onder Britse en Nederlandse respondenten die als zelfstandige werkzaam zijn, bleek dat zelfstandigen die een betere zelf-effectiviteit (self-efficacy) hebben in pensioenplanning en een positievere houding hebben ten opzichte van pensioen, meer bezig zijn met hun pensioenplanning. Het tweede onderzoek ging over werknemers in Indonesië. Een belangrijke ontdekking was dat zowel ervaringen met schaarste tijdens de jeugd als in het heden

verband hielden met een lagere mate van actieve pensioenplanning. Bovendien waren degenen die pensionering als een gedeelde verantwoordelijkheid beschouwden, bijvoorbeeld met betrekking tot kinderen of andere familieleden, proactiever in het plannen van hun pensioen. Inzicht in deze factoren is cruciaal voor het ontwikkelen van interventies om betere financiële besluitvorming met betrekking tot pensioenplanning te bevorderen, met name onder groepen die geen pensioenzekerheid hebben.

Onderzoek voor externe partners (in opdracht en in samenwerking)

De belastingbetaler bedanken

In opdracht van de Belastingdienst Nederland heeft het Kenniscentrum onderzocht of het bedanken van de burger voor het doen van belastingaangifte invloed heeft op het correct invullen van de belastingaangifte (belastingcompliance). In het experiment werd een belastingaangifte gesimuleerd waarbij een deel van de participanten vooraf bedankt werd, een ander deel achteraf bedankt werd, en een deel niet bedankt werd. Ook werd gemeten hoe groot deelnemers de kans inschatten dat ze gecontroleerd zouden worden. De resultaten toonden aan dat het bedanken, zowel vooraf als achteraf, geen invloed had op belastingcompliance. De waargenomen kans op een aangiftecontrole had wel een relatie met belastingcompliance. Hoe hoger deelnemers deze kans inschatten, hoe hoger hun belastingcompliance was. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#).

Belonen en bestraffen in de context van belastingen

Volgend op het onderzoek 'de belastingbetaler bedanken' zijn we met de Belastingdienst een groter onderzoekstraject gestart rondom belonen en bestraffen in de context van belastingen. Daarvoor voeren we twee literatuurstudies en twee online experimenten uit, en hebben we verschillende kennisdelingsevenementen voor medewerkers, gedragsexperts en bestuurders van de Belastingdienst verzorgd (zie ook 'kennisdeling' verderop in dit jaarverslag).

In 2023 hebben we een van de literatuurstudies gepubliceerd. Dit was de studie naar de werking en effectiviteit van verzuimboetes. Uit het onderzoek kwam naar voren dat het effectief is om de belastingbetaler te waarschuwen voor het bestaan van een verzuimboetesysteem. Maar waarschuwingen moeten wel met mate worden toegepast. Een risico van veel waarschuwen is namelijk dat burgers die zich aan de regels houden en belasting op tijd betalen zich onterecht aangesproken voelen en vertrouwen in de overheid verliezen. Voor de specifieke groep mensen die herhaaldelijk verzuimt om belastingaangifte te doen, bleek naast het waarschuwen nog een andere techniek effectief, namelijk het benadrukken van de aanwezigheid van een boetesysteem. Bij deze groep is het daarnaast belangrijk specifieke actiestappen en hulp aan te bieden. Ook kwam uit onze analyse naar voren dat het onzeker is of het verhogen of verlagen van boetes invloed heeft op belastingcompliance. Dit komt doordat de onderzoeken in verschillende landen met verschillende "belastingklimaten" zijn uitgevoerd. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#).

Jongvolwassenen met betalingsachterstanden beter bereiken

Incasso- en gerechtsdeurwaardersorganisatie Flanderijn heeft geconstateerd dat jongvolwassenen met schulden slechter bereikt worden dan andere leeftijdsgroepen. Wanneer contact moeilijk tot stand komt, kunnen schulden verder oplopen en kunnen de jongvolwassenen in ernstige financiële problemen komen. Daarom zou Flanderijn graag sneller in contact komen, om zo samen met de jongvolwassenen een aanpak te kiezen die het beste past bij hun situatie. Op basis van inzichten uit de wetenschappelijke literatuur en bijdragen van praktijkprofessionals en de doelgroep hebben we een interventie ontwikkeld die als doel heeft jongvolwassenen sneller in contact te brengen met Flanderijn. De interventie bestaat uit aanpassingen in de communicatiekanalen en aanpassingen in de toon en inhoud van de communicatie. Qua kanaal hebben we aangepast dat de jongvolwassenen via een chat contact op kunnen nemen in plaats van te moeten bellen. Op die manier wordt contact laagdrempeliger voor jongeren die het niet gewend zijn om met instanties te bellen. Qua toon en inhoud hebben we de communicatie onder andere zo aangepast dat het makkelijker wordt om met eventuele schaamtegevoelens om te gaan, die anders een drempel zouden kunnen zijn om contact op te nemen. De interventie hebben we in 2023 met Flanderijn gedeeld en in een rapport beschreven dat op [onze website](#) is gepubliceerd.

Psychologische drempels om hulp te vragen bij geldzorgen

Mensen met schulden zoeken vaak in een (te) laat stadium hulp, waardoor schulden verder oplopen en lastiger op te lossen zijn. Samen met Wijzer in geldzaken onderzoeken we hoe mensen met het risico op probleemschulden geactiveerd kunnen worden om eerder hulp te vragen. In 2022 hebben we onderzoek gedaan naar de drempels die mensen ervaren bij het zoeken van hulp en hebben we een opzet voor een interventie gemaakt. In 2023 hebben we een online experiment ontworpen om deze interventie te testen. Een eerste bevinding is dat een drempel richting hulp weggenomen wordt wanneer de hulp aangeboden wordt op een manier dat de hulpvrager een gevoel van autonomie behoudt. In 2024 zullen we deze interventie in de praktijk testen.

‘Doenlijkheid’ van het nieuwe ontwerp voor financiering van kinderopvang

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) is bezig om het kinderopvangstelsel te vernieuwen. Ze hebben ons en onderzoeksbureau Dijksterhuis & van Baaren (D&B) de opdracht gegeven om samen onderzoek te doen naar de ‘doenlijkheid’ van het ontwerp van het nieuwe financieringsstelsel voor kinderopvang. De onderzoeksvragen hierbij waren: (1) in hoeverre is het nieuwe kinderopvangstelsel doenlijk voor ouders? En (2) met welke gedragsaspecten moet rekening worden gehouden bij verdere uitwerking van het stelsel? We hebben dit onderzocht met, onder andere, interviews en focusgroepen met gedragsexperts, deskundigen op het gebied van kinderopvang en met ouders. Eén van de conclusies is dat het nieuwe ontwerp doenlijk is voor de meeste ouders, maar dat er serieuze risico’s zijn voor een subgroep (kwetsbare) ouders. SZW het heeft onderzoeksrapport als advies naar de Tweede Kamer gestuurd. Lees het rapport [hier](#).

Kinderopvangtoeslag voor gezinnen waarvan één ouder langdurig ziek is

Vanaf 1 januari 2021 kunnen gezinnen waarvan één van de ouders de wettelijke indicatie 'langdurige zorg' heeft en de andere ouder betaald werk heeft, kinderopvangtoeslag aanvragen. Het aantal aanvragen voor kinderopvangtoeslag door deze gezinnen is tot nu toe veel lager dan Dienst Toeslagen had verwacht. Daarom heeft Dienst Toeslagen ons en onderzoeksbureau D&B gevraagd dit te onderzoeken. We hebben voor dit onderzoek verschillende professionals geïnterviewd die deze gezinnen ondersteunen. In eerste instantie vonden we praktische redenen voor de lage aanvragen: de doelgroep bleek nog kleiner dan verwacht en veel professionals bleken de regeling niet te kennen. Op basis van de interviews hebben we een aantal aanbevelingen geïdentificeerd zoals (1) gerichte informatievoorziening voor professionals, (2) ondersteuning bij het aanvragen van de toeslag, en (3) betrokkenheid van professionals en doelgroep bij het ontwikkelen van verbetervoorstellen. Het rapport is te vinden op [onze website](#).

Vertekeningen bij het beoordelen van visueel bewijsmateriaal

Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat de manier waarop (visueel) bewijsmateriaal gepresenteerd wordt beïnvloedt hoe mensen het bewijsmateriaal interpreteren. Zo zijn mensen over het algemeen eerder geneigd iemand als schuldig te beoordelen wanneer ze de potentiële misdaad op camerabeelden zien, dan wanneer ze de daad als tekstbeschrijving lezen. Als deze vertekeningen ook in de strafrechtketen optreden, kan dit ernstige gevolgen hebben voor verdachten. Gefinancierd door het onderzoeksprogramma Politie en Wetenschap onderzoeken we in een nieuwe studie in hoeverre deze vertekende effecten ook plaatsvinden bij politiemedewerkers en of door ons ontwikkelde instructies voor het bekijken van visueel bewijsmateriaal deze eventuele effecten tegen kunnen gaan. Hiervoor brengen we de wetenschappelijke literatuur over visueel bewijsmateriaal in kaart en onderzoeken we wat politiemedewerkers nu al leren over het omgaan met beeldmateriaal in protocollen en onderwijs. In 2024 zullen we in gesprek gaan met experts en voeren we een online experimenteel onderzoek uit. De resultaten volgen in 2024.

Financieel welzijn tijdens pensioen

Nederland heeft – zeker vergeleken met andere landen – een goed pensioenstelsel. Toch leeft één op de twintig ouderen in Nederland in armoede en heeft een kwart van de ouderen geldzorgen. Pensioenfondsen en overheid willen graag weten welke gepensioneerden financieel kwetsbaar zijn, zodat ze gericht actie kunnen ondernemen om de financiële weerbaarheid van deze mensen te vergroten. Samen met Wijzer in geldzaken voeren we een verkenning uit om in kaart te brengen wat op dit moment al bekend is over de financiële kwetsbaarheid van gepensioneerden. We doen dit door een literatuuronderzoek uit te voeren, experts te interviewen, met gepensioneerden te spreken over hun ervaringen en een focusgroep te organiseren. Rond de zomer van 2024 verwachten we de resultaten te presenteren.

Weloverwogen aflosbeslissingen

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) wil afgestudeerden aansporen om bewuster na te denken over hun aflosstrategie, zodat ze een strategie kunnen kiezen die het beste past bij hun persoonlijke situatie. Daarom is het Kenniscentrum in opdracht van DUO een onderzoek gestart naar in hoeverre de huidige communicatie van DUO het maken van weloverwogen beslissingen bevordert dan wel belemmert. De bevindingen zullen vervolgens aangevuld worden door een vragenlijstonderzoek onder studenten en gebruikt worden voor aanbevelingen voor aanpassingen in de communicatie van DUO.

Geldstress-interventies in kaart

Dit project is een samenwerking tussen de Hogeschool Utrecht, Hogeschool van Amsterdam en het Kenniscentrum, in opdracht van het ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het project is bedoeld om het ministerie te helpen gericht interventies in te zetten om geldstress bij kwetsbare groepen te verminderen. Hiervoor is het Kenniscentrum in 2023 begonnen met het ontwikkelen van een instrument dat het ministerie en ander overheidsinstanties helpt om de meerwaarde van bestaande interventies in te schatten, en om te kiezen welk soort interventie voor een specifiek probleem en doelgroep het meest effectief is.

Verminderen van financiële stress bij studenten

Binnen een samenwerking met de Universiteit Leiden, de Hogeschool Leiden, de gemeente Leiden, SHout!, DenkTank StudentEnStad en ons Kenniscentrum hebben we – op basis van een aantal onderzoeken en een brainstormsessie – geïnventariseerd welke veranderingen nodig zijn om financiële stress bij studenten te verminderen. De onderzoeken richtten zich op de vraag hoe studenten hun financiële situatie ervaren en welke invloed dit heeft op hun welzijn en studieprestaties. De brainstorm richtte zich onder meer op hoe bestaande financiële informatie door meer studenten gevonden kan worden en of er belangrijke informatie mist op bestaande sites. In een rapport geven we een samenvatting van de brainstorm en een advies gebaseerd op de brainstorm. Het adviesrapport is te lezen op [onze website](#).

Onderzoek voor de Universiteit Leiden – BIT UL

In 2022 hebben we het Behavioural Insights Team Universiteit Leiden (BIT UL) opgericht. Binnen het BIT UL werken we op dezelfde manier als in onze overige onderzoeksprojecten, maar passen we onze expertise toe op gedragsvraagstukken die spelen bij de Universiteit Leiden. Op die manier helpen we onze eigen organisatie om maatschappelijk relevante gedragsvraagstukken aan te pakken. Hieronder beschrijven we de projecten die in 2023 liepen.

Informatiebeveiliging en privacy

In opdracht van de afdeling Interne Communicatie van het Bestuursbureau hebben we onderzoek gedaan naar het gedrag van werknemers wat betreft informatiebeveiliging en privacy. In 2022 hebben

we een surveystudie ontwikkeld, welke we in 2023 hebben afgenomen en geanalyseerd. Hieruit kwam een aantal gedragingen naar voren die qua informatiebeveiliging en privacy ongewenst zijn. Daartoe behoren het gebruiken van zwakke wachtwoorden, het delen van wachtwoorden, het gebruiken van onbekende USB-sticks en het niet vergrendelen van het computerscherm. De meest genoemde redenen voor dit gedrag waren gedoe, vergeetachtigheid en vertrouwen hebben in collega's. Deze bevindingen kan de universiteit gebruiken om hun voorlichtingscampagnes aan te scherpen.

Zakelijk reisbeleid

De Universiteit Leiden wil haar CO2-uitstoot verminderen, onder andere door kritisch te kijken naar de uitstoot van vliegreizen van personeel. In opdracht van de afdeling Duurzaamheid hebben we onderzoek gedaan naar de steun onder academisch personeel voor een duurzamer reisbeleid en naar de redenen waarom het academisch personeel nu nog minder duurzaam reist dan mogelijk. Dit hebben we onderzocht door middel van een vragenlijst die is uitgezet onder 175 werknemers. De resultaten lieten zien dat academisch personeel een meer ambitieus reisbeleid steunt en dat onder andere tijd, geld en comfort een rol spelen in de keuze voor de trein of het vliegtuig bij internationale reizen. De beleidsaanbevelingen die wij hebben gedaan zijn onder andere het verstrekken van meer reisbudget en 1^e klas tickets de standaardoptie maken voor treinreizen. Het rapport is te lezen op [onze website](#). In 2024 gaan we een aantal beleidsopties testen.

Onderzoek voor de Universiteit Leiden - Evaluatie AGH

In 2016 heeft de Universiteit Leiden het nieuwe Lange Termijn Huisvestingsplan (LTH) 2016-2025 opgesteld. Eén van de doelen van dit LTH is om te komen tot een optimaal gebruik van de universitaire gebouwen. Er is een programma activiteitgericht huisvesten (AGH) gestart, om door middel van pilots ervaring op te doen met de nieuwe manier van huisvesten en ruimtegebruik. De Faculteit Sociale Wetenschappen (FSW) heeft in 2021 twee pilot ('proeftuinen') gerealiseerd. In de zomer van 2023 hebben wij deze pilots geëvalueerd. We hebben gemeten welke aspecten van AGH de werknemers positief en welke aspecten ze negatief evalueerden. Resultaten lieten zien dat het implementeren van AGH positieve aspecten heeft, maar dat er wel veranderingen doorgevoerd zouden moeten worden voordat het succesvol ingezet zou kunnen worden op andere afdelingen in het gebouw. Het onderzoek laat zien dat verschillende afdelingen verschillende wensen hebben en dat één bepaalde werkomgeving wellicht heel effectief en positief is voor de ene afdeling, maar wellicht niet voor een andere. Op basis van het huidige rapport kan worden geadviseerd om bij eventuele nieuwe implementaties van AGH binnen de faculteit de medewerkers van de betreffende afdelingen wederom actief te betrekken, de genoemde verbeterpunten in de discussie mee te nemen en de kaders duidelijk te communiceren om zo de verbeterpunten te minimaliseren en de positieve aspecten te optimaliseren.

Onderzoek voor de Universiteit Leiden – Leren met de Stad

Bij 'Leren met de Stad' doen studenten praktijkervaring op aan de hand van echte gedragsvraagstukken die spelen in de stad Leiden. Samen met docenten, onderzoekers en welzijnsorganisaties zetten de studenten hun kennis in om maatschappelijke vraagstukken aan te pakken. Op die manier kunnen de studenten zich praktisch voorbereiden op hun professionele loopbaan, en kunnen maatschappelijk relevante vraagstukken laagdrempelig opgepakt worden. Het Kenniscentrum begeleidt hierbij onderzoeksprojecten die studenten van verschillende opleidingen van de Hogeschool Leiden en de Universiteit Leiden uitvoeren. De onderzoeken in 2023 vonden voornamelijk plaats in de regio van Leiden-Noord en waren bijvoorbeeld gericht op het vergroten van de mentale weerbaarheid van inwoners, het in kaart brengen van voedingspatronen van inwoners en het verbeteren van de beweegactiviteiten in de buurthuizen.

Kennisdeling

Het delen van onze wetenschappelijke kennis is een directe manier waarop we de brug slaan tussen wetenschap, praktijk en beleid. We doen dit veelvuldig en op verschillende manieren. We publiceren onze onderzoeksrapporten en wetenschappelijke artikelen op onze website. We geven lezingen, trainingen en workshops. En we organiseren symposia en andere bijeenkomsten. Ook zijn we regelmatig te horen en te zien in de media.

Open toegankelijke trainingen en workshops

In 2023 hebben we ons open aanbod aan trainingen en workshops voortgezet. We bieden één basistraining en twee verschillende verdiepende workshops aan, allen bedoeld voor professionals die werkzaam zijn bij een organisatie die zich inzet voor het maatschappelijk belang. We bieden bij elke training of workshop vijf gratis plaatsen aan voor organisaties met een kleine beurs en een groot maatschappelijk hart.

Basistraining gedragsinzichten

Een tweedaagse training waarin professionals de toegevoegde waarde van het burgerperspectief ontdekken bij het uitvoeren van werk. In 2023 hebben we deze training twee keer gegeven.

Verdiepende workshop: regie nemen en geven (motivatie en gedrag)

Een eendaagse workshop waarin we de nieuwste wetenschappelijke inzichten delen op het gebied van autonomie, motivatie en zelfregulatie. Deze workshop hebben we één keer gegeven.

Verdiepende workshop: de psychologie van financiële stress

Een eendaagse workshop waarin we dieper ingaan op het onderwerp financiële stress. We delen de nieuwste wetenschappelijke inzichten en laten zien wat de gevolgen zijn van financiële stress. Deze workshop hebben we één keer gegeven.

Trainingen en workshops voor organisaties

Verschillende trainingen voor de ministeries Economische Zaken en Klimaat en Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid (EZK & LNV)

In 2023 gaven we drie verschillende trainingen aan medewerkers van de ministeries EZK en LNV. Op die manier helpen we het ministerie om medewerkers op verschillende manieren kennis te laten maken met gedragsinzichten. Het idee achter dit brede aanbod is dat zo veel mogelijk medewerkers een training

kunnen volgen die goed past bij hun behoeften en werkzaamheden. Het aanbod bestond uit de volgende drie trainingen:

1. Een basistraining in gedragsinzichten. Dit is een tweedaagse training die we drie keer hebben gegeven. In deze training gingen we in op de factoren die menselijk gedrag bepalen en hoe je op basis van wetenschappelijke inzichten dit gedrag een gewenste kant kan opsturen.
2. Een praktijkgerichte gedragsworkshop voor teams, die we twee keer hebben gegeven. In de workshop leren teams aan de hand van een actuele eigen casus om stapsgewijs gedragsinzichten te gebruiken in het aanpakken en oplossen van hun eigen vraagstukken wat betreft beleid en uitvoering.
3. Een training voor managers over nut en noodzaak van gedragsinzichten. Dit is een korte training die we vier keer hebben gegeven aan managers. In deze training krijgen managers een korte basiscursus gedragsinzichten, en leren daarbij ook over de voordelen van het toepassen van deze inzichten en hoe ze hun medewerkers hierin kunnen ondersteunen en motiveren.

Beslisgedrag

Voor het Studiecentrum voor Rechtspleging en voor het Gerechtshof in Amsterdam (civiel recht) hebben we een workshop gegeven over beslisgedrag tijdens meervoudig kameren. Meervoudig kameren wordt gebruikt bij zware of ingewikkelde zaken, waarbij tenminste drie rechters moeten beslissen over een strafzaak.

Doenvermogen

Het begrip 'doenvermogen' gaat over het vermogen om in actie te komen en vol te houden, zelfs bij tegenslagen. Binnen de overheid wordt deze term veel gebruikt in verband met wet- en regelgeving. Het idee is dat goede wetten en regels rekening houden met het doenvermogen van burgers, en voorkomen dat burgers overvraagd worden in bijvoorbeeld het aantal handelingen die ze moeten uitvoeren om aan regels te voldoen. Net als in 2022 hebben we twee workshops gegeven voor de directie Strategie, Kennis en Beleid van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) over doenvermogen. Het UWV heeft de ambitie om meer rekening te houden met doenvermogen in hun beleid en processen. Dit gaat zowel over het doenvermogen van mensen die in aanraking komen met het UWV – burgers en werkgevers – als dat van de medewerkers van het UWV. Voor dit doel heeft het UWV een eigen doenvermogenstoets ontwikkeld die ze doorlopend evalueren. In onze workshops behandelen we de meest recente versie van de toets, waarbij we onze wetenschappelijke kennis over het onderwerp delen en voorbeelden uit de praktijk bespreken.

Kennisdelingsevenementen over belonen en bestraffen in de context van belastingen

In aanvulling op het onderzoekstraject belonen en bestraffen in de context van belastingen (zie onderzoek in samenwerking) hebben we twee kennisdelingsevenementen georganiseerd voor medewerkers van het ministerie van Financiën, inclusief de Belastingdienst, Dienst Toeslagen en de Douane:

1. Een basistraining gedragsinzichten, toegespitst op de context van financieel gedrag en belastingen. Deze training hebben we twee keer gegeven.
2. Een discussiesessie voor het Gedragsnetwerk van het ministerie van Financiën over i-frame versus s-frame, oftewel de focus op het individu vs. de situatie waarin het individu handelt. Deze frames werden voor het eerst geïntroduceerd in een artikel van Chater en Loewenstein in 2022. Hierin stellen zij dat beleidsmakers en gedragswetenschappers zich de afgelopen jaren te veel hebben gericht op het beïnvloeden van het gedrag van individuele burgers (i-frame), wat systeemverandering (s-frame) heeft tegengehouden.

Workshop basiskennis gedragsinzichten in de context van schuldhulpverlening

In november hebben we een workshop gegeven aan vrijwilligers van SchuldHulpMaatje Leiden en Humanitas. Hierbij gingen we in het kort in op de factoren die menselijk gedrag bepalen en hoe we op basis van wetenschappelijke inzichten dit gedrag de gewenste kant op kunnen sturen. Hoe help je een hulpvrager bijvoorbeeld om ongeopende brieven alsnog te openen?

Workshop basiskennis gedragsinzichten in de context van duurzaam gedrag

De duurzaamheidscoördinator en labbeheerders van het Gorlaeus gebouw van de Universiteit Leiden wilden graag meer leren over gedragsverandering. Dit resulteerde in een 2-uur durende gedragsworkshop voor 10 medewerkers van de faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen, waarin we basisinzichten hebben gedeeld over gedrag en interactief hebben gewerkt aan een casus.

Kennisdeling op congressen

Dag van het Gedrag

Op donderdag 9 november organiseerde Behavioural Insights Network Nederland (BIN NL) de Dag van het Gedrag. Ongeveer 600 beleidsmakers, uitvoerders, communicatie- en gedragsdeskundigen kwamen samen om kennis met elkaar uit te wisselen. Op deze dag organiseerden we de volgende deelsessies:

- Knuppels, hoenderhokken, kinderen en badwater: over i-frames en s-frames.
- Burgers betrekken bij beleid, hoe doe je dat? De herziening van de kinderopvang als casus.
- Rekening houden met de psychologie van hulp vragen bij financiële stress. Hoe doe je dat?

Behave

Op 28 en 29 november vond [BEHAVE](#) plaats, een Europees congres over gedrag en energie efficiëntie, georganiseerd in Maastricht door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het thema van dit congres was dit jaar: Het opschalen van gedragsverandering in het licht van de energie- en klimaat crises. In dit kader presenteerden wij twee van onze onderzoeken:

- “I love the train, so if it’s a practical option I would always be happy to” - Investigation of the Support for a Sustainable International Business Travel Policy among Academic Staff of Leiden University.
- Understanding public opposition to energy projects: The role of voice in decision-making, trust, and fairness.

Symposia

Twee keer per jaar organiseren we zelf een symposium (in de vorm van een lente – en een herfstsymposium) over een maatschappelijk thema dat aansluit bij onze expertise en ons eigen onderzoek.

Lentesymposium: Tegenspraak

Op 16 mei hebben we samen met het Instituut Bestuurskunde een lentesymposium georganiseerd over tegenspraak. Net als bij de vorige edities kwamen er perspectieven aan bod vanuit wetenschap, praktijk en beleid. Er is onder andere gesproken over hoe je tegenspraak faciliteert in teams, welke instrumenten je kan gebruiken en hoe de overheid dit onderwerp intern probeert te stimuleren. Organisaties die hebben meegewerkt zijn Universiteit Leiden, KoersKaart en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Herfstsymposium: Grip op je eigen leven

Op 27 november organiseerden we een herfstsymposium over controle. Waarom vinden we het zo belangrijk om controle te houden? Wat als we de grip op ons leven kwijtraken? En hoe houden we ons staande in een onzekere wereld? Experts vanuit de wetenschap, beleid en praktijk gaven antwoord op deze vragen tijdens het symposium. We traptten het symposium af met het verhaal van een ervaringsdeskundige die de controle over zijn leven had verloren, maar ook herwonnen heeft; hoorden over controlegedrag bij mensen en mensapen en over culturele verschillen en overeenkomsten in de behoefte om controle te ervaren. Ter afsluiting liet Prof. dr. Tiemijer (onderzoeker bij de WRR en bijzonder hoogleraar bij de Erasmus Universiteit) zien waarom het belangrijk is om burgers controle te laten ervaren over hun leven. Met ruim 80 deelnemers in de zaal en online was het een dag vol kennisdeling en inspiratie. De Universiteit Leiden schreef een terugblik op de middag, deze is [hier](#) te lezen.

Overige kennisdeling

Presentaties

Geldstress

Webinar Student and Educational Affairs expertise centre, the Meeting Point (UL) 20-01-2023 (Wilco van Dijk en Vera Hilgevoord)

Financiële stress

Volksbank, Utrecht 03-02-2023 (Wilco van Dijk en Alien van der Vliet)

Hoe helpen we jongeren uit de schulden?

Debatcentrum De Balie Amsterdam 07-02-2023 (Wilco van Dijk)

Gedragsinzichten

Seminar Dies Alumni (UL) 11-02-2023 (Wilco van Dijk)

Onderzoek in de praktijk: kansen en uitdagingen

Gastcollege Leren met de Stad & Universiteit Leiden 03-03-2023 (Hannah de Boer en Olaf Simonse)

Financieel Gezond

Webinar Zilveren Kruis 21-03-2023 (Wilco van Dijk)

Mandaat voor de Menselijke Maat

Webinar Verbond van Verzekeraars 22-03-2023 (Olaf Simonse)

De verborgen psycholoog

Netwerkborrel Sectie Sociale en Economische Psychologie van het NIP, Utrecht 30-03-2023 (Alien van der Vliet en Hannah de Boer)

Financiële stress bij jongeren

Symposium FUNX en Wijzer in geldzaken 31-03-2023 (Olaf Simonse)

De impact van (geld)stress op jouw werknemers

Webinar PGGM&CO 18-04-2023 (Wilco van Dijk)

On the impact of (research on) financial stress, Keynote address

ASPO 20-04-2023 (Wilco van Dijk)

Presentaties (vervolg)

Armoedestress

BiebCollege Hengelo 25-04-2023 (Wilco van Dijk)

Financiële stress

Panel Leren met de stad 10-05-2023 (Alien van der Vliet)

Niet-gebruik van toeslagen

Afdelingsoverleg Inspectie Belasting, Douane en Toeslagen 05-06-2023 (Olaf Simonse)

The Psychological Inventory of Financial Stress (PIFS)

SABE&IAREP, Nice 09-06-2023 (Wilco van Dijk)

Gedragsinzichten

Zomerfestival Communicatie (UL) 22-06-2023 (Wilco van Dijk)

Financiële stress

Wooncompagnie, Hoorn 20-07-2023 (Wilco van Dijk)

Geldstress

Schuldhulpmaatje Den Haag 21-09-2023 (Wilco van Dijk)

Over financiële stress

OneLoan, Amsterdam 12-10-2023 (Wilco van Dijk)

Leiderschap en de menselijke maat

Symposium Leiderschap onder de Loep (UL), 26-10-2023 (Hannah de Boer en Olaf Simonse)

Compliance en handhaving

Themadag Belastingdienst, Utrecht 30-10-2023 (Wilco van Dijk)

Groepsdynamiek en intergroepsconflict in protestbijeenkomsten

Themadag Landelijke Eenheid Politie (OTOTEL) 1-11-2023 (Gert-Jan Lelieveld, Marco van Bommel en Arjaan Wit)

Doenlijkheid kinderopvangtoeslag

Leerplatform Doenvermogen 1-11-2023 (Hannah de Boer)

Presentaties (vervolg)

Toepassen van gedragsinzichten

Ministerie van SOAW, Curaçao 03-11-2023 (Wilco van Dijk)

Over financiële stress en wat het met studenten doet

Psychologie (UL) 07-11-2023 (Wilco van Dijk)

Gedragskennis: moet je daar iets mee?

Strategieseminar EZK, Den Haag 21-11-2023 (Wilco van Dijk)

Geldstress

Lustrumsymposium Quiet Drechtsteden, Dordrecht 23-11-2023 (Wilco van Dijk)

Aandacht in de media

- [Een handleiding tegen: Financiële Stress](#). De Handleiding Podcast. 21 november 2023 (Olaf Simonse).
- [Discussie Geldstress](#). Adfiz.1 november 2023 (Alien van de Vliet).
- [Mensen hebben vaak al 13 schuldeisers en 40.000 euro schuld voordat ze aan de bel trekken](#). [Algemeen Dagblad](#). 2 september 2023.
- [Vooral jongeren zijn de dupe van koop nu betaal later-diensten](#). Eindhovens Dagblad, 13 augustus 2023 (Wilco van Dijk).
- [Een vakantie mag best wat kosten: 'We worden gelukkiger van geld uitgeven aan ervaringen dan aan spullen'](#). Algemeen Dagblad. 20 juli 2023 (Judith van Groos).
- [Persoonlijke benadering meest effectief bij aanvragen toeslagen](#). Leiden Sleutelstad, 30 juni 2023 (Olaf Simonse).
- [Leiderschap en uitvoeringsorganisaties](#). Leiden Leadership Podcast. 30 juni 2023 (Olaf Simonse).
- [Aantal budgetcoaches in 10 jaar tijd verdubbeld: 'Maar vaak is er meer nodig bij geldzorgen'](#). [EenVandaag](#). 25 april 2023 (Judith van Groos).
- [Financiële educatie is van nationaal belang](#). Verbond van Verzekeraars, 20 maart 2023 (Wilco van Dijk).
- [Niet-gebruik van toeslagen](#). Podcast BNR, 20 maart 2023 (Olaf Simonse).
- [Waarom hebben jongeren relatief veel geldproblemen?](#) Nieuws en Co, NPO Radio 1, 6 maart 2023 (Wilco van Dijk).
- [Brains & behaviour – Jongeren vragen een eigen aanpak](#). Podcast Jong in de schulden. 2 januari 2023 (Mirre Stallen).
- ['Bijna helft bezorgd over energienota'](#). De Telegraaf, 28 februari 2023
- [LinkedIn bijdragen](#). We hebben actief onze kennis gedeeld en onze bereik vergroot (2000 volgers).

Onze partners in 2023

Belastingdienst

D&B

Dienst Uitvoering Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur
Wetenschap

Dienst Toeslagen
Ministerie van Financiën

Leren
met de
Stad

Flanderijn

Denktank
StudentenStad Leiden

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Leiden

Onze partners in 2023 (vervolg)

Universiteit
Leiden
Wiskunde en
Natuurwetenschappen

Universiteit
Leiden
Sociale Wetenschappen

POLITIEACADEMIE

humanitas

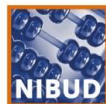
Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

RaboResearch

CENTRALE BANK
CURAÇAO & SINT MAARTEN

Behave
2023
7th European Conference on
Behaviour and Energy Efficiency

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

STUDIECENTRUM RECHTSPLEGING
TRAINING AND STUDY CENTRE FOR THE JUDICIARY

Rijkdienst voor Ondernemend
Nederland

ABP

Universiteit
Leiden
Instituut Psychologie

Publicaties

Wetenschappelijke publicaties

- Simonse O., Knoef M. G., Van Dillen L. F., Van Dijk W. W. & Van Dijk E. (2023). Psychological barriers to take-up of healthcare and child support benefits in the Netherlands, *Journal of European Social Policy*, 33, 353–372.
- Dare S. E., Van Dijk W. W., Van Dijk E., Van Dillen L. F., Gallucci M., & Simonse O. (2023). How executive functioning and financial self-efficacy predict subjective financial well-being via positive financial behaviors, *Journal of Family and Economic Issues*, 44, 232–248.
- Simonse O., Vanderveen G., Van Dillen L.F., Van Dijk W. W., & Van Dijk, E. (2023). Social security or insecurity? The experience of welfare participation by financially vulnerable households in the Netherlands, *Social Policy and Administration*, 57, 255–271.

Rapporten en overige publicaties

- Bots, K., Venhoeven, L., Wijnveen, D., Eisenga, T., Simonse, O. & De Boer, H. (2003). *Doenlijkheidsscan Stelselontwerp Financiering Kinderopvangtoeslag*. [Adviesrapport voor het Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid](#).
- De Boer, H., Van Der Vliet, A., Egelmeers, T. Koivusaari, S., Van Dijk, W. & Ter Mors, E. (2023). *Potential Support for a More Sustainable Business Travel Policy Among Academic Staff at Leiden University*. [Adviesrapport voor de Universiteit Leiden](#).
- Dijkstra, R., Seip, E., Hilgevoord, V., Marr, S. & Van Dijk, W. (2023). *Hoe bereiken we jongvolwassenen met schulden? Aanbevelingen op basis van praktijk en wetenschap*. [Adviesrapport](#).
- Egelmeers, T., Westdorp, I., Hilgevoord, V. & Simonse, O. (2023). *Adviesrapport naar aanleiding van een brainstormsessie over het verminderen van financiële stress bij studenten – met en voor studenten*. [Adviesrapport voor de Universiteit Leiden](#).
- Lelieveld, G. J., Van Der Weiden, A., & Van Dijk, W. (2023) *Evaluatie activiteiten gericht huisvesten (AGH) Faculteit Sociale Wetenschappen*. [Adviesrapport voor de Universiteit Leiden](#).
- Van Groos, Venhoeven, L., J., Hilgevoord, V., Simonse, O., Molenaar, M. & Mors, E. (2003). *Rapportage Kinderopvangtoeslag met WLZ-indicatie*. [Adviesrapport voor Dienst Toeslagen](#).
- Molenmaker, W., De Kwaadsteniet, E., Ter Mors, E., Nilsen, J.E., Egelmeers, T., Van Der Vliet, A. & Van Dijk, W. (2023) *De werking en effectiviteit van verzuimboetes*. [Adviesrapport voor de Belastingdienst](#).
- Nilsen, J.E., Goslinga, S., Marr, S. & Van Dijk, W. (2023). *De Belastingbetaler bedanken*. [Adviesrapport voor de Belastingdienst](#).
- Van Der Vliet, A., Koivusaari, S., Jimmik, L., Mosquera, C. & Van Dijk, W. (2023). *Cyber security behaviour of staff members of Leiden University. Frequency of occurrence and determinants of eight cybersecurity behaviours*. Adviesrapport voor de Universiteit Leiden.

Kenniscentrum
Psychologie en Economisch Gedrag